

סנהדרין עג

עניין: הצלת מאבד עצמו לדעת

מנחת חינוך מצוה רלז

[ב] נראה, לכאורה, דאם אחד מאבד עצמו לדעת ויכול אחד להצילו, אפשר דאינו מוזהר על הלאו, לא מיבעיא דעל העשה והשבותו לרבות אצדק גופו ודאי אינו מלווה, כי העשה דהשבת אצדק אינו נוהגת בממון באצדק מדעת כמבואר בשו"ע חו"מ סי' [קס"א ס"ד], אלא אף על הלאו הזה אינו מוזהר, דמקשה הש"ס בסנהדרין שם למה לי הלאו על טובע בנהר הא מוהשבותו לו נפקא ליה לרבות אצדק גופו, הא יכול לומר דנפקא מינה במאבד עצמו לדעת דאינו מלווה על אצדק גופו, כמו דאינו מלווה על אצדק ממון מדעת, א"כ על כן כחצה המורה הלאו הזה, אלא על כרחק דגם בלאו הזה אינו מוזהר ומלווה, כן נראה לי ברור.

מסילת ישרים סוף פ"ב

וכו'. אך אם האדם מפקח על עצמו או הקב"ה עוזרו וניצול מן היצ"ר, אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס מי יחוס עליו. והוא בענין מה שאז"ל, "וכל מי שאין בו דיעה אסור לרחם עליו, והוא מ"ש, ויחם אין אני לי מי לי.

מרגליות הים

יב. מנין לרואה את חבירו טובע בנהר בו שהוא חייב להצילו ת"ל בו. ואם מאבד עצמו לדעת ומשליך עצמו לנהר לכאורה הוי כאבדה מדעת דאין נזקקין לו ע' רמב"ם הל' אבידה פ"א ה"א, ויעוין במנחת חינוך קומץ למנחה למצוה רל"ז שכ' נראה דאם אחד מאבד עצמו לדעת ויכול אחד להצילו אפשר דאינו מוזהר על הלאו דלא תעמוד על דם רעך, לא מיבעיא דעל העשה והשיבותו לו לרבות אבדת גופו ודאי אינו מצוה כי העשה דהשבת אבדה אינה נוהגת באבדה מדעת אלא אף על הלאו הזה אינו מוזהר כו' עיי"ש. אמנם בעין אליהו הוכיח מב"מ כ"ח ב שחייב להצילו מדאמר שם יש לו ואינו רוצה להתפרנס מנין ת"ל תעביטנו, ואפי' לר"ש דאמר התם דאין נזקקין לו היינו כיון שיש לו כל רגע יוכל לפרנס עצמו, אבל זה שהשליך עצמו לים ושוב אינו יכול לצאת מחויב הרואה להצילו וז"ש בספרי פ' תצא והשיבותו לו אפי' מת עצמו אתה משיב לו, וע' בפ' זרע אברהם שם שמוחק מלת "מת". ולהאמור הכוונה אפי' ממית עצמו, ומבואר בתשובות מהר"מ בר ברוך סי' ל"ט דדבר פשוט שאפילו צווח אל תצילוני אין שומעים לו, וע' ברדב"ז לרמב"ם הל' סנהדרין פ"ח ה"ו שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה שנאמר הנפשות לי הנה כו' וע' שו"ת דברי יששכר (פיוטרקוב עת"ר) סי' קס"ט.

רבי ירוחם פערלא על ספר המצוות

לרס"ג עשין כת, דף קעב:

מנין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר וכו' ת"ל לא תעמוד וגו'. והא מהכל נפקא מהתם נפקא אצדק גופו מנין ת"ל והשבותו לו. אי מהתם הוה חמינא ה"מ בנפשי וכו' עיי"ש. ולכאורה קשה מאי פריך והרי באצדק קי"ל דדוקא בשאצדק ממון בלוגם ושלל מדעתו. אבל באצדק מדעת ליכא מלווה השבה. וכמבואר בפ"ב דמליעא. וכן ביאר הרמב"ם ז"ל (בפ"א מהלכות גולה ואצדק ה"א) וז"ל המאבד ממון לדעת אין נזקקין לו. כילד הנית פרתו ברפת שאין לה דלת וכו'. השליך כיסו בר"ה כו' וכל ביו"צ. אכור לרואה דבר זה ליטלו לעצמו. ואינו זקוק להחזיר שגאונר אשר האבד ממון ומלאכה. פרט למאבד לדעתו עכ"ל עיי"ש. וא"כ אי מקרא דוהשבותו לו הוה גמרינן. הו"ל למימר דגם כהן דוקא דומיה דהשבת אצדק בשאצדק לו חוגם שלא מדעתו הוא דחייבי קרא להצילו. אבל השתא דכתיב קרא דלא תעמוד על דם רעך אמרינן דאפי' כשטבע מדעתו והפיל עצמו לנהר. או שהלך מרצונו למקום חיות רעות וכיו"ב. חייב להצילו כל שיש בידו להציל. ועכ"ל דפסקא לי לתלמודא דהכי נמי הכא אם הביא על עצמו הסכנה מדעתו לא מחייב להצילו. ואין לומר דאכתי תקשה איפכא דכיון דכתיב

ונראה

ראוי לזה מדהתן בגיטין (פרק השולח מ"ו ע"ב) המוכר עצמו ובניו לעכו"ם אין פודין אותו וכו' עיי"ש. והרי בפרד"ן שבויים יש בו לאו דלא תעמוד על דם רעך וכמב"ם הרמב"ם (בפ"ח מהלכות מהנות עניים ה"י) עיי"ש. ומו"מ כשמוכר עצמו אין פודין אותו. הרי דלזכרת לאו דלא תעמוד על דם רעך ליחא אלא כשבא בסכנה שלא מדעתו ורצונו. ואע"ג דבגמרא שם

רדב"ז על הרמב"ם סנהדרין ספ"ח

ואין לנו יודעים הטעם ואפשר לתת קצת טעם לפי שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה שנאמר הנפשות לי הנה (יחזקאל י"ח) הילכך לא מועיל הודאתו בדבר שאינו שלו ומלקות פלגו דמייתה הוא אצל ממון הוא שלו ומש"ה אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכי היכי דאין אדם רשאי להרוג את עצמו כן אין אדם רשאי להודות על עצמו שעשה עבירה שחייב עליה מיתה לפי שאין נפשו קנינו. ועם כל זה אינו מודה שהיא גזירת מלכו של עולם ואין להרהר:

גמ' חולין צא.

גיד הנשה נאסר לבני נח^(א) ויותר יעקב לבדו אמר רבי אלעזר שגשתייר על פכין קמנים^(ב) מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה^(ג) לפי שאין פושטין דיהן בגזל^(ד) ויאבק איש עמו עד עלות השחר אמר רבי